MKB-samenwerkingsagenda 2018-2019

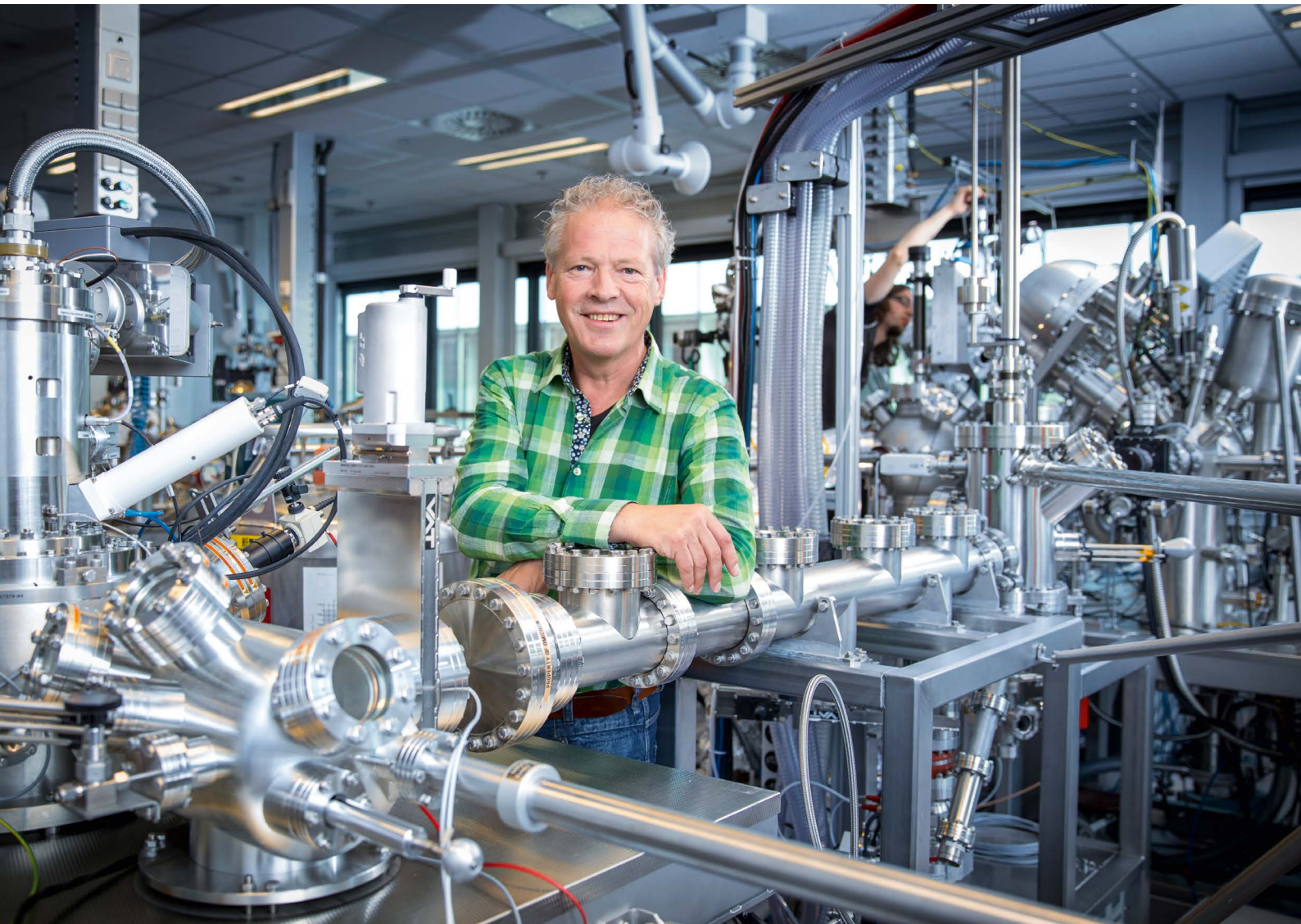

MKB-samenwerkingsagenda 2018-2019

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Provincies / Interprovinciaal Overleg
MKB-Nederland / Topsectoren

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat | Interprovinciaal Overleg ipo | MKB Nederland

Samen werken aan ondersteuning van het innovatieve MKB

1. Inleiding

Maatschappelijke uitdagingen zijn groot...

Nederland is een innovatief land met daadkrachtige en slimme ondernemers, die op veel terreinen internationaal toonaangevende spelers zijn op hun markten. Zo is Nederland internationaal een grootmacht in de land- en tuinbouw, het derde chemieland van Europa en tweede op de wereldranglijst van logistieke prestaties. Deze posities zijn bereikt dankzij een sterk ondernemings- en innovatieklimaat, een efficiënte infrastructuur, een goed onderwijssysteem en een sterke oriëntatie op samenwerking. Er is echter geen reden om rustig achterover te leunen. Wereldwijde uitdagingen dienen zich aan. Het klimaatvraagstuk vraagt om een ambitieuze aanpak en ook op andere terreinen liggen forse opgaven: voedselvoorziening voor een groeiende wereldbevolking, verstedelijking, de beschikbaarheid van schoon water, stijging van de zorgkosten bij een sterk vergrijzende bevolking, groeiende eisen aan mobiliteit en veiligheid en toenemend belang van digitalisering.
Op deze maatschappelijke opgaven heeft het Kabinet in het recente Regeerakkoord duidelijke ambities geformuleerd. Deze ambities op o.a. klimaat- en energie (incl. circulair), onderwijs-arbeidsmarkt en het hernieuwde Topsectorenbeleid worden de komende maanden op diverse tafels uitgewerkt. En monden uit in programma's en afspraken, ook met bedrijfsleven en regionale overheden, waarin opgaven zijn vertaald in economische kansen.

... en vereisen krachtenbundeling van partijen

De maatschappelijke opgaven manifesteren zich op mondiaal, nationaal én regionaal niveau. Ze hebben gemeen dat een goed meerjarig samenspel tussen Rijk en regio nodig is voor uitvoering van de programma's en realisatie van de afspraken. Een samenspel, waarin landelijke en regionale overheden, bedrijven, onderzoeks- en onderwijsinstellingen en intermediaire organisaties elk vanuit hun eigen verantwoordelijkheden en mogelijkheden bijdragen aan de beoogde resultaten. Met duidelijke handelingsperspectieven en heldere uitvoeringslijnen. Door gezamenlijk te sturen op een aantal maatschappelijke thema's kan bij de uitwerking van de vernieuwde focus van het topsectorenbeleid meer scherpte worden aangebracht in de wederzijdse inzet en een betere samenhangende programmering van activiteiten op gezamenlijke speerpunten. De provincies worden bij deze uitwerking betrokken. Zo gelden de gezamenlijke aanpakken op het gebied van Smart Industry, Fotonica, Regeneratieve Geneeskunde en Sustainable Food Initiative als ambitieuze voorbeelden van krachtenbundeling in PPS-verband. De genoemde thema's zijn combinaties van sterkten in verschillende regio's. Ook de Regionale Energiestrategieën, die ontwikkeld worden, geven naar verwachting een push aan de verduurzaming van het mkb en de noodzaak om de handen ineen te slaan.
En bieden de provincies en andere regionale partijen ook ingangen om aan te haken op de verschillende overleggen en enveloppen (zoals bv. Energietafels en Klimaatenvelop).

Vernieuwing is nodig voor innovatieve oplossingen en nieuwe economische kansen...

Een stevige top én een sterk bedrijfsleven in de breedte is nodig voor groei en verandering. Bedrijven aan de top opereren aan de technology frontier en verleggen de grenzen van de mogelijkheden. En zorgen daarmee voor de noodzakelijke vernieuwingen om economische kansen te kunnen grijpen, snelheid te maken in het vinden van nieuwe oplossingen en de kosten van transities binnen de perken te houden.
Veel van de vernieuwingen die in de voorhoede worden ontwikkeld, zullen impact en doorwerking hebben voor een veel breder veld van ondernemers. Denk aan digitalisering, circulariteit, energie-neutraliteit en internetverkoop. Met het oog op behoud van de economische groei in de nabije toekomst is dat ook nodig. Door de vergrijzing groeit het arbeidsaanbod nauwelijks meer en is innovatie des te meer nodig om de arbeidsproductiviteit en toegevoegde waarde te vergroten. Kenniscirculatie en diffusie richting het bredere bedrijfsleven zijn dan ook cruciaal, ook al omdat de technologische ontwikkelingen en de toegenomen internationale verwevenheid veel vragen van de wendbaarheid en weerbaarheid van onze mkb-bedrijven. Klassieke oplossingen volstaan voor hen niet meer. Ondernemers moeten steeds meer over de grenzen van hun eigen branche, regio of land heen kijken om te kunnen inspelen op deze veranderingen. Om nieuwe producten op de markt te brengen, of om vernieuwing in de productieprocessen in hun bedrijf door te voeren. Dit vraagt om een ondernemingsklimaat dat aansluit op deze dynamiek en ondernemers de ruimte geeft om te innoveren, te vernieuwen en te groeien.

... met een belangrijke rol voor het innovatieve mkb

Actieve betrokkenheid van het innovatieve MKB bij de maatschappelijke opgaven vergroot het vermogen om economische kansen te benutten. Het potentieel aan (regionale) mkb-bedrijven, dat verder kan internationaliseren, is groot. Voor een effectieve toegang tot de internationale groeimarkten is publieke en private krachtenbundeling geboden.
Ook startups en scale-ups zijn onmisbaar als bron van vernieuwing en dynamiek in de Nederlandse economie. Startups ontwikkelen technologieën en businessmodellen die disruptief kunnen zijn en bestaande systemen en markten op zijn kop zetten. Dat is zuurstof voor de economie en voor het innovatie-ecosysteem, landelijk én regionaal. De sterke uitgangspositie biedt volop mogelijkheden om dit gezamenlijk uit te bouwen, o.a. via initiatieven zoals Startup Delta met de regionale organisaties als belangrijke spelers.

Vanuit dit besef werken EZK, provincies en MKB-Nederland/Topsectoren sinds 2015 in de ondersteuning van het innovatieve MKB op basis van een gezamenlijke agenda, de mkb-samenwerkingsagenda. Doel van deze agenda is om de ondersteuning van het innovatieve mkb te versterken door samenhang en synergie te realiseren tussen bestaande nationale en regionale instrumenten voor deze mkb-groep. Dit zorgt ervoor, dat de ondersteuning aan het mkb meer transparant en toegankelijk wordt gemaakt en kansrijke innovaties of bedrijven sneller kunnen doorgroeien naar een nationaal of internationaal niveau. Bij de gezamenlijke inzet kan maatwerk aan de orde zijn, bijvoorbeeld door afstemming of bundeling van financiële middelen, inrichting van dienstverlening, innovatief inkopen, experimenteren, kennisdeling over best practices en verbinding/opschaling van initiatieven en netwerken.
De samenwerkende partijen willen voor deze Kabinetsperiode de huidige mkb-samenwerkingsagenda continueren. Ze hebben daartoe de huidige agenda (voor 2016-2017) geactualiseerd in een samenwerkingsagenda voor 2018-2019. De afspraken en acties daarin zijn beschreven in paragraaf 3.

2. Samenhang met de regionale invalshoek van het MKB-actieplan

Het mkb is divers. Naast de innovatieve koplopers zijn er starters (incl. startups), snelle groeiers (scale-ups), zzp'ers en het brede mkb. Deze laatste groep vormt de meerderheid van de ondernemingen met personeel en zijn belangrijk voor de werkgelegenheid. Veel van deze bedrijven staan voor de uitdaging om hun bedrijf verder toekomstbestendig te maken, bijvoorbeeld op het gebied van digitalisering en de toepassingen van data. Het is van belang om deze groep bedrijven te stimuleren om productiever en efficiënter te worden door versneld innovatieve (digitale) technologieën toe te passen en meer over de grens te kijken om hun afzetmarkt te vergroten. Hiervoor wordt een samenhangende aanpak van maatregelen ontwikkeld op het gebied van personeel, financiering, regelgeving, toepassing van innovatie en digitalisering, fiscaliteit en internationale handel. Deze samenhangende aanpak voor het brede mkb wordt vormgeven met het MKB-actieplan. Daarmee wordt invulling gegeven aan de motie Veldman (VVD) tijdens de begrotingsbehandeling van EZK eind 2017.

Het MKB-actieplan bevat naast opgaven en acties waar het Rijk zelf voor aan de lat staat ook opgaven voor het brede mkb waarop zowel EZK als regionale partijen ambities hebben. Uit de gesprekken met diverse regionale stakeholders zijn thema's naar voren gekomen, waarop deze ambities voor het brede mkb zich manifesteren. Op een aantal daarvan hebben de samenwerkende partijen concrete acties geformuleerd, onder meer voor de versnelling van de digitalisering van het mkb, het aanpakken van het tekort aan vakmensen, het aanjagen van regionale financieringstafels en de voorlichtingsactiviteiten aan het mkb door de Kamer van Koophandel. Deze acties zijn in deze samenwerkingsagenda opgenomen.
In de komende periode worden op deze en mogelijk andere thema's voor het brede mkb de mogelijkheden tot samenwerking tussen Rijk en regionale partijen verder verkend en –waar mogelijk- ingekleurd met inhoud en vorm van de samenwerking. En met handelingsperspectieven van de relevante partijen aan de kant van zowel het Rijk als de regio.
De verkenning wordt uitgevoerd aan de hand van een onderzoek naar regionale 'best practices'. De samenwerkende partijen zullen de uitkomsten van dit verkennende onderzoek gebruiken om gezamenlijk vast te stellen of er concrete afspraken en acties voor (specifieke delen van) het brede mkb zijn te maken, bijvoorbeeld gericht op samenhang en synergie tussen bestaande nationale en regionale instrumenten. En zo ja, op welke wijze deze afspraken en acties vastgelegd kunnen worden, waarbij de huidige mkb-samenwerkingsagenda nadrukkelijk het vertrekpunt is.
In het geval de samenwerkende partijen besluiten om de mkb-samenwerkingsagenda daarvoor verder te benutten, groeit deze dan uit tot een agenda voor meerdere groepen binnen het mkb, waarin de afspraken en acties voor die verschillende groepen, waaronder het innovatieve mkb, zichtbaar zijn vastgelegd.

Voor de doorontwikkeling van de mkb-samenwerkingsagenda zijn ook de tafels relevant, waarop in de komende periode de in het Regeerakkoord geformuleerde ambities op o.a. klimaat- en energie (incl. circulair), onderwijs-arbeidsmarkt en het hernieuwde Topsectorenbeleid worden uitgewerkt. Regionale partijen zijn op die tafels aangesloten.
Het (innovatieve) mkb kan op die tafels in het vizier zijn om hun innovatiekracht aan te boren voor het oplossen van de opgaven in kwestie en voor het benutten van economische kansen van nieuwe technologieën. De mkb-samenwerkingsagenda is een geschikt vehikel om eventuele afspraken op deze tafels voor gezamenlijke beleidsinzet van Rijk en regionale partijen vast te leggen en uit te voeren.

3. Acties en afspraken

Hieronder staan de acties, die EZK, provincies/IPO, MKB-NL en mkb/topsectoren vanaf medio 2018 gezamenlijk ondernemen. Deze acties bouwen voort op de gezamenlijke inspanningen tot nu toe en zijn daardoor nog vooral gericht op het innovatieve mkb . Aan deze agenda worden zo mogelijk afspraken tussen Rijk en regionale partijen toegevoegd op basis van de uitkomsten van de bovengenoemde tafels in het kader van de maatschappelijke opgaven.
Sommige afspraken zullen worden aangestuurd vanuit de bestuurlijke tafel van de mkb-samenwerkingsagenda (zoals MIT, ROM's) en andere afspraken vanuit aanpalende tafels (zoals EFRO, Techniekpact). Waar de regio kansen ziet voor evt. regiodeals, die verband houden met onderwerpen in deze agenda, zullen partijen tijdig afstemming zoeken.

I. Innoveren

- EZK en provincies verhogen het gezamenlijke MIT-budget voor 2018 met ca. € 8 mln. tot € 63,9 mln. De uitvoering van het MIT 2018 vindt plaats conform de gezamenlijk vastgestelde kaders en termijnen. Eind 2018 is op basis van het vernieuwde topsectorenbeleid een gezamenlijke visie ontwikkeld voor de inrichting, governance en financiering van het MIT 2019. En is er een monitorings-systeem beschikbaar voor het vervolg dat bedrijven geven aan (succesvolle) haalbaarheidsprojecten en voor R&D-projecten, waarvan het feitelijke economische effect vaak pas duidelijk wordt geruime tijd na afsluiting van het subsidietraject.
- Partijen spreken af om voor 1 april 2019 een eenduidig beeld te hebben over de mogelijkheden voor onderlinge afstemming en uniformering van andere nationale en regionale (R&D-) regelingen dan de MIT, ter versterking van innovaties in het mkb. Hierbij kan gedacht worden aan de fieldlab-/proeftuinaanpak zoals bijvoorbeeld Smart Industry, Sustainable Food Initiative en Go-Chem. Ook zal gekeken worden naar voorstellen hoe de toegankelijkheid van het internationale R&D-instrumentarium kan worden verbeterd, en het aanbod van regelingen vanuit rijk en regio transparanter kan worden gemaakt.
- Op weg naar structurele afspraken voor 2019 wordt in 2018 minimaal € 5 mln. aan gezamenlijke SBIR's en/of innovatie-partnerschapsprojecten uitgevoerd, gericht op een aantal gezamenlijk geformuleerde maatschappelijke prioriteiten.
  De verdeling tussen enerzijds EZK en anderzijds andere departementen en provincie(s) is op 50-50 basis. In het verlengde hiervan zullen partijen zich inspannen om de inkoopkracht van overheden beter te benutten en/of op te schalen in de uitvoering van bestaande beleidsprogramma's. De voorzieningen vanuit het convenant MVI kunnen hiervoor worden gebruikt.
- De ervaringen met de IPC-pilot Zuid-Holland vormen de basis voor een voorstel eind 2018 voor bredere toepassing van IPC in de regio inclusief een beeld van de benodigde en beschikbare middelen.
- Met de inzet in de lopende periode (2014-2020) op prioriteiten als valorisatie, proeftuinen, R&D-samenwerking en clustervorming onderstrepen EZK en provincies het belang van EFRO-programma's voor het innovatieve mkb. Ter voorbereiding op de periode na 2020 hebben Rijk en decentrale overheden een gezamenlijk paper opgesteld.

II. Starten en valoriseren

- De resultaten van de evaluatie Valorisatieprogramma worden gebruikt om vanaf medio 2018 afspraken te maken over afstemming van nationale en regionale valorisatie-initiatieven, op basis van een samenhangende visie op landelijk en regionaal startersbeleid.
- In samenhang daarmee wordt de samenwerking in Startup Delta 3.0 in 2018 geïntensiveerd. Hierbij wordt een verbinding gelegd met de regionale startup actieagenda's, die door de regionale innovatie hubs in de komende tijd worden opgesteld. Goedlopende initiatieven, zoals Startup in residence en Startup Officers netwerk worden uitgebouwd.
- De uitkomsten van de evaluatie van EZK-financieringsinstrumenten, die in het najaar 2018 beschikbaar komt, biedt onder andere inzicht in de werking van het vroege fase financieringsinstrument van EZK in het ecosysteem en de relatie tot andere instrumenten. Voor eventuele noodzakelijke aanpassingen in dit instrument treden EZK en provincies in overleg.

III. Digitaliseren

- In het kader van de Implementatieagenda Smart Industry 2018-2021 richten regio's in 2018 elk een Smart Industry Hub in, gericht op bundeling van SI-initiatieven en één-loket vorming voor ondernemers. EZK en regio's investeren financieel gezamenlijk in de regionale SI-hubs, ter hoogte van circa 6 mln. in 2018.
- Partijen spreken af om de bestaande dienstverlening t.a.v. digitalisering aan ondernemers in 2018 en volgende jaren naar een hoger niveau te tillen. Onder de vlag van het programma 'Versnelling digitalisering MKB' worden kansrijke regionale initiatieven om digitalisering bij het bredere mkb aan te jagen, in kaart gebracht, opgeschaald en uitgebouwd.

IV. Onderwijs/arbeidsmarkt

- Om de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt te blijven verbeteren, spreken partijen af om -in aansluiting op de huidige samenwerking binnen het Techniekpact- oplossingen te formuleren voor hardnekkige of breed ervaren belemmeringen. En die uit te voeren op basis van concrete handelingsperspectieven voor elk van de samenwerkende partijen.

V. Dienstverlening

- In aanvulling op bestaande voorlichtingsactiviteiten zal de Kamer van Koophandel nieuwe producten aan haar wettelijke taak voor de regiofunctie toevoegen, waaronder klantreizen en digitaal accountmanagement. Hierdoor breidt de Kamer van Koophandel haar inspanningen om ondernemers te voorzien van regiospecifieke informatie en advisering uit, passend en verweven met de door KvK gekozen digitaliseringsstrategie.
- De Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's) worden als gezamenlijk instrument ingezet om het innovatieve mkb en startups te ondersteunen.
  De (bestaande) reguliere financiële inzet wordt in 2018 daarvoor gecontinueerd (€ 5,3 mln. EZK ; € 14,9 mln. provincies).

VI. Internationaliseren

- Partijen zorgen in de International Strategic Board voor een gecoördineerde uitvoering van handelsbevorderend beleid van Rijk, provincies en steden. En zetten zich actief in voor tempo in de vorming van Trade & Innovate NL.
  De uitvoeringsorganisaties voor handelsbevordering, zoals RVO, BOM, IQ en Oost NL, zien in Trade & Innovate NL het vehikel voor onderlinge bundeling van krachten en een eerste stap op weg naar een omvangrijk en effectief opererend publiek partnernetwerk.
- Partijen hechten veel waarde aan continuering van het Investor Relations programma, als onderdeel van Invest in Holland, dat zich richt op het actief onderhouden van contacten met in Nederland gevestigde buitenlandse bedrijven met het oog op het behoud, groei, verplaatsing en uitbreiding van evt. investeringen in Nederland. Nu de landsdekkende aanpak is gerealiseerd, is een volgende stap om de gezamenlijke financiering door Rijk, provincies en gemeenten (ca. € 1,45 mln. in 2018) met ingang van 2020 een meer structureel karakter te geven, bij voorkeur op basis van een vijfjarige beschikking.

VII. Financieren

- Samen met banken en andere financiers worden door EZK en provincies in 2018 regionale financieringstafels aangejaagd. Deze dragen bij aan betere matching van vraag en aanbod, ook in het licht van het steeds vaker combineren van divers kapitaal voor de financiering van mkb-plannen. Hierdoor worden financieringsplannen verder geholpen, die anders niet waren gefinancierd. Partijen spreken een aanpak af van uitbouw en opschaling van bestaande regionale initiatieven, waarbij gebruik wordt gemaakt van de lessen in regio's (zoals Brainport), waar sinds 2015 ervaring is opgedaan met financieringstafels.
- Voor een goede aansluiting van de regionale partijen op Invest-NL, wordt de "Stuurgroep NIA" omgezet in het "Bestuurlijk Overleg Invest-NL". In dat bestuurlijk overleg spreken Rijk en Regio over de ontwikkelingen en afspraken rondom de projectontwikkeling en de voortgang van Invest-NL. Provincies en Rijk zullen voorts gezamenlijk onderzoeken hoe co-financiering van projecten vanuit de provincies, met mogelijkheden voor provinciaal maatwerk, gestalte kan krijgen. Hierbij worden ook de mogelijkheden voor samenwerking tussen Invest-NL en de ROM's voor projectontwikkeling optimaal benut. De bestaande samenwerkingsovereenkomst tussen NIA en ROM's wordt hiervoor uitgebouwd en omgezet in een "Samenwerkingsovereenkomst Invest-NL – ROM's".

Voor zover de bovenstaande afspraken betrekking hebben op gezamenlijke inzet van financiële middelen, zijn de daarmee gemoeide budgetten in de onderstaande tabel weergegeven. De cijfers hebben betrekking op 2018 en geven de reeds gemaakte afspraken tussen EZK en provincies op de vijf genoemde thema's/dossiers weer.
Er vloeien derhalve geen nieuwe financiële verplichting uit voort.

EZK	EZK	Provincies	Totaal
MIT	€ 40,0 mln.	€ 23,9 mln.	€ 63,9 mln.
SBIR	max € 2,5 mln.	max € 2,5 mln.	max. € 5,0 mln.
Smart Industry	€ 2,8 mln.	€ 2,8 mln.	€ 5,6 mln.
ROM's	€ 5,3 mln.	€ 14,9 mln.	€ 20,2 mln.
Investor Relation	€ 0,75 mln.*	€ 0,7 mln.	€ 1,45 mln.

* Waarvan € 0,375 mln. afkomstig uit ROM-subsidie.

Toelichting op afspraken en acties 2018-2019

I. Innoveren

In een tijd waarin technologische ontwikkelingen razendsnel gaan en waarin verduurzaming geen optie maar noodzaak is, is er geen ruimte om een pas op de plaats te maken. Ontwikkeling en toepassing van nieuwe kennis & technologie is onontbeerlijk om concurrerend te blijven en maatschappelijke problemen tot oplossing te brengen. Dit vereist een kennis- en innovatieklimaat dat hierop is toegesneden. Zowel regio's als EZK spannen zich hiervoor in. Vanuit dit perspectief werken EZK, provincies/IPO en MKB NL/Topsectoren samen in de volgende speerpunten.

Samenwerken aan het vernieuwde Topsectorenbeleid

De komende maanden wordt de in het Regeerakkoord aangekondigde vernieuwing van het Topsectorenbeleid uitgewerkt. Uitgangspunt is een sterkere focus op de economische kansen van een aantal grote maatschappelijke thema's. Hierbij zijn de thema's energietransitie/duurzaamheid, landbouw/water/ voedsel en quantum/hightech/nano/fotonica in beeld en daarnaast mogelijk de thema's zorg & gezondheid en veilige samenleving. Het streven is om voor de zomer de Tweede Kamer te informeren over de hoofdlijnen van de vernieuwde aanpak en deze na de zomer verder uit te werken. Daarbij zal rekening worden gehouden met trajecten, zoals het Klimaat- en Energieakkoord.

De provincies worden betrokken bij de uitwerking van de vernieuwde focus van de topsectoren. Door gezamenlijk te sturen op een aantal maatschappelijke thema's kan meer scherpte worden aangebracht in de wederzijdse inzet en een betere samenhangende programmering van activiteiten op gezamenlijke speerpunten, met een goede wisselwerking tussen (nationale) kennisontwikkeling en (regionale) valorisatie.

De genoemde thema's sluiten ook goed aan bij de sterkten in de (verschillende) regio's. En bieden de regio ook ingangen om aan te haken op de verschillende overleggen en enveloppen (zoals bv. Energietafels en Klimaatenvelop). Langs deze lijnen kunnen regio's ook evt. focus aanbrengen binnen de lopende verkenningen voor de nieuwe Regionale Innovatie Strategieën en evt. voorstellen voor de regio-envelop. De betrokkenheid van de provincies bij de uitwerking van het vernieuwde Topsectorenbeleid zal in de komende periode verder worden vormgegeven.

Innovatie-instrumenten

Zowel landelijk als regionaal worden innovatie-instrumenten ontwikkeld en ingezet om ondernemers te ondersteunen bij het ontwikkelen van innovatieve ideeën, producten of diensten. Vanaf 2015 werken Rijk en regio samen om hun innovatie-instrumenten gezamenlijk uit te voeren (MIT) of meer op elkaar af te stemmen (MIT en EFRO). Ook voor SBIR en IPC zijn samenwerkingen opgezet. En voor eventuele nieuwe instrumenten, bijvoorbeeld op het vlak van energie-innovatie, worden samenwerkings-mogelijkheden verkend. Deze aanpak valt in goede aarde bij ondernemers.

Het maakt het voor mkb'ers gemakkelijker om innovaties te bewerkstelligen, doordat de mkb-ondersteuning meer over bestuurlijke grenzen plaats kan vinden. EZK en provincies blijven zich zo veel mogelijk inspannen om de innovatie-instrumenten wederzijds af te stemmen en te stroomlijnen. Voor de onderstaande instrumenten geeft dat het volgende beeld:

R&D-regelingen

- *MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT)*. De MIT stimuleert innovatie in het mkb via kennisvouchers, haalbaarheidsprojecten en/of R&D-samenwerkingsprojecten. De MIT heeft een duidelijke meerwaarde in de kennis-innovatieketen en wordt door het mkb sterk gewaardeerd. In het Regeer-akkoord is de ambitie uitgesproken om de MIT-regeling te versterken. In 2018 stellen EZK en provincies hiervoor ca. € 63,9 mln. beschikbaar (€ 40 mln. EZK en € 23,9 mln. provincies). Dit betreft een verhoging van bijna € 8 mln. t.o.v. 2017. EZK kijkt in 2018 samen met de provincies hoe de MIT in de toekomst verder versterkt kan worden zodat de MIT blijft aansluiten op de behoeften van de ondernemers en de ontwikkelingen binnen het innovatiedomein (w.o. het vernieuwde Topsectorenbeleid). Voorts wordt in 2018 een gezamenlijke monitoring uitgevoerd naar het vervolg van (succesvolle) haalbaarheidsprojecten. En wordt een voorstel uitgewerkt voor de monitoring van R&D-projecten, waarvan het feitelijke economische effect vaak pas duidelijk wordt geruime tijd na afsluiting van het subsidietraject.

- *Regelingen voor relatief kleine R&D-projecten*. Ondernemers maken ook gebruik van andere nationale en regionale regelingen dan de MIT om R&D-producten of diensten te ontwikkelen, zoals EFRO-regelingen, Interreg, R&D-regelingen voor energie-innovatie. Deze regelingen lopen uiteen in opzet, voorwaarden en focus. Partijen spreken af om voor 1 april 2019 een beeld te hebben over mogelijkheden voor onderlinge afstemming en uniformering van deze R&D-regelingen.
- *Regelingen voor relatief grote R&D-projecten*. Bij R&D-trajecten is soms behoefte aan zeer grote financierings-tickets. Deze zijn op dit moment eigenlijk alleen mogelijk binnen het SME-instrument van Horizon2020, of via andere Europese internationale samenwerkingstrajecten. Met een scoringskans van 5-10% en een vrij bewerkelijke indieningsprocedure (3 partners uit 3 landen vereist) is de drempel om in te stappen hoog. Dat geldt zeker voor het mkb. Partijen spreken af om te bezien hoe de toegankelijkheid en toeleiding voor het mkb kan worden verbeterd (incl. handelingsperspectieven voor de wederzijdse inzet daarop).

Small Business Innovation Research (SBIR)/inkoop

Jaarlijks wordt circa € 70 mld. besteed aan inkoop, waarvan het merendeel door decentrale overheden.
Overheden laten nog kansen liggen om met hun inkoop, SBIR's en andere inkooptools innovatie en groei bij het mkb aan te jagen en bedrijven uit te dagen om samen oplossingen te zoeken voor publieke vraagstukken. Door oefenen en experimenteren kunnen 'best practices' worden ontwikkeld, die kunnen helpen bij het slechten van mogelijke drempelvrees. Nadere uitwerking van de aanpak van de verschillende maatschappelijke uitdagingen biedt naar verwachting aanknopingspunten voor een versterkte inzet op SBIR en inkoop. Bij het Rijk en de provincies, maar mogelijk ook bij andere (semi-) overheden.

- *SBIR*. Het regeerakkoord voorziet in een sterkere rol van de overheid als launching customer om innovatie aan te jagen door o.a. meer gebruik te maken van SBIR. SBIR is geënt op een aanpak, waarin overheden de innovatiekracht van bedrijven gebruiken bij het oplossen van de maatschappelijke vraagstukken en tegelijkertijd zo mogelijk ook nieuwe markten formeren, waar deze nog niet zijn. Partijen spreken af om de mogelijkheden tot intensievere inzet van inkooptools, zoals SBIR en innovatiepartnerschap, op te schalen en uit te bouwen. Voortbouwend op de ervaringen van de SBIR-projecten in 2016 en 2017 is het streven om in 2018 op 50-50 basis vanuit EZK met provincies en/of andere departementen € 2,5 mln. aan gezamenlijke SBIR's en/of innovatie-partnerschaps-projecten uit te voeren, gericht op een aantal gezamenlijk geformuleerde maatschappelijke prioriteiten. Voor 2019 en latere jaren wordt gezocht naar een meer structurele vorm en inbedding hiervan.
- *Inkoop/launching customer*. Er ligt nog veel potentie om de inkoopkracht van overheden gerichter en met meer impact in te zetten, teneinde de uitvoering van transities te versnellen en oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen sneller op te schalen. Door kennis, kunde en tools met elkaar te ontwikkelen en te delen, kunnen instapdrempels worden verlaagd en enthousiasme tot handelen worden aangewakkerd. Het convenant Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) is mede op deze leest gestoeld. Partijen spreken af om in overleg te bezien hoe de inkoopkracht van overheden in de uitvoering van diverse beleidsprogramma's kan worden ingezet en opgeschaald. Daarbij wordt gebruik gemaakt van expertise en ondersteuning vanuit PIANOo/RVO, maar ook de voorzieningen vanuit het convenant MVI, waarbij vijf provincies zijn aangesloten.

IPC-regeling

- Innovatieprestatiecontract (IPC). Voor veel ondernemers is het een uitdaging om innovatiekansen te benutten.
  Het vraagt om specifieke kennis van nieuwe technologieën, nieuwe klanten en nieuwe markten. Het instrument IPC speelt hierop in door bedrijven te stimuleren om samen te werken en gezamenlijk te leren in innovatietrajecten. IPC zet ondernemers aan om collectief meerjarige innovaties uit te voeren. IPC is niet zozeer gericht op het ontwikkelen van iets geheel nieuws, maar meer op implementatie van vernieuwingen met een hoge complexiteit. Het IPC is een EZK-instrument dat openstaat voor alle ondernemers in heel Nederland (ongeacht branches of technologiedomeinen).
- Vanuit regio's is er belangstelling om met EZK samen te werken in de IPC-regeling. In 2017 is in Zuid-Holland een gezamenlijke pilot uitgevoerd met een regionale variant van de IPC-regeling. De pilot wordt op dit moment extern geëvalueerd. In 2018 worden de mogelijkheden verkend voor bredere samenwerking met de regio's op IPC. Voor 2018 zijn er vooralsnog geen middelen voor IPC op de EZK-begroting beschikbaar.

EFRO/Structuurfondsen

- EFRO is een Europees structuur- en investeringsfonds. De EFRO-programma's 2014-2020 dienen om de concurrentiekracht van regio's te versterken. Hoofdthema's in de Nederlandse landsdelige programma's zijn innovatie en koolstofarme economie, waarbij het mkb de belangrijkste doelgroep is. De EFRO middelen voor innovatie worden benut voor valorisatie, proeftuinen, R&D-samenwerking en clustervorming. De investeringen betreffen subsidies of leningen. Deze stimulering sluit aan op andere innovatie-instrumenten, zoals de MIT en de PPS-toeslag (voorheen TKI-toeslag).
  De PPS-toeslag is met name van belang in de vroege fasen, MIT en EFRO in het middengebied. EFRO gaat op onderdelen ook meer richting de marktintroductie.
  De grensoverschrijdende programma's kennen een thematische focus, met daarbij eveneens nadruk op innovatie.
- Zoals verwoord in de TK-brief van 20 februari 2018 (Kamerstuk 21 501-08, nr. 706) zetten EZK en regio de samenwerking van de afgelopen jaren op EFRO voort in aanloop naar besluitvorming in EU-verband over de periode na 2020. Ter voorbereiding daarop hebben Rijk en decentrale overheden in het voorjaar 2017 een gezamenlijk paper opgesteld.

II. Starten en valoriseren

Op universiteiten en hogescholen is veel unieke kennis aanwezig. Een goed functionerende valorisatie-structuur is van belang om deze kennis tot waarde te brengen, zowel maatschappelijk als economisch.
De afgelopen jaren is door samenwerkingsverbanden van overheden en kennisinstellingen geïnvesteerd in diverse valorisatie-infrastructuren en instrumenten (o.a. Valorisatieprogramma's, PoC-fondsen, Vroege Fase Financiering). Mede dankzij deze inzet zijn talrijke bedrijven, spin-offs en startups tot wasdom gekomen. Startups en spin-offs van universiteiten zijn op die manier belangrijke aanjagers van nieuwe maatschappelijke toepassingen en economische vernieuwing.
De afgelopen jaren is de beleidsaandacht voor startups en scale-ups toegenomen. Startups kunnen met radicale innovaties de grens verleggen van wat mogelijk is en treden daarbij steeds vaker op als kennispartner of uitdager van grote bedrijven en/of maatschappelijke opgaven. Om geen kansen, tijd en/of potentiele scale-ups te missen, dient de gezamenlijke inzet van rijk en regio gericht te zijn op het organiseren van een goed samenhangend startup-ecosysteem in Nederland, waarin de dynamiek van onderop wordt gecombineerd met coördinatie en organisatie op nationaal niveau.
Partijen spreken de intentie uit om in 2018 -in vervolg op de lopende valorisatieprogramma's- een afgestemd starters-beleid te op te stellen. Met als uitgangspunten een goede matching tussen gebiedsgerichte en thematische valorisatie-initiatieven, een samenhangende inzet van de financiële middelen van rijk en regio en een toegankelijke ondersteuning voor de (startende) ondernemers. Specifieke aandacht gaat uit naar:

- V*alorisatieprogramma*. In het Valorisatieprogramma (€ 132 mln. in de periode 2010-2018, waarvan € 62 mln. Rijksbijdrage) werken 12 regionale samenwerkingsverbanden van kennisinstellingen en bedrijven samen aan valorisatie. Dit programma heeft een belangrijke rol gespeeld in het stimuleren van ondernemerschapsonderwijs, van de samenwerking tussen kennisinstellingen en ondernemers, het begeleiden van startups en spin-offs, en de toepassing van kennis door bedrijven. Als gevolg van het aflopen van verschillende (regio-) programma's worden thans door regionale overheden en kennisinstellingen (tijdelijke) valorisatie-initiatieven ontplooid met bijbehorende regionale investeringen. Voor EZK en OCW zullen de uitkomsten van de lopende evaluatie Valorisatieprogramma relevante informatie opleveren voor de formulering van een valorisatiestrategie in de loop van 2018. De beide departementen zullen hierover in een zo vroeg mogelijk stadium afstemming zoeken met de regionale partners.

- *Startup Delta 3.0 (SUD)*. Als netwerk van startups en scale-ups, investeerders, corporates, regionale innovatiehubs en overheden zet Startup Delta zich in voor versterking van het Nederlandse ondernemersklimaat voor innovatieve starters en doorgroeiers. De ambitie is om van Nederland het nummer één startup ecosysteem te maken van Europa en tot de top 5 van startup landen in de wereld door te dringen. SUD richt zich op ondernemers met baanbrekende innovaties, op het enthousiasmeren van buitenlandse investeerders om in Nederland te investeren en op het sneller naar de markt brengen van doorbraaktechnologieën. Dit vergt de bereidheid van gezamenlijke partijen om zich hiervoor in te spannen en om regionale en landelijke activiteiten op het vlak van toegang tot o.a. netwerken, markten en kapitaal zoveel mogelijk af te stemmen. Bovenregionale samenwerking is nodig om de impact van de veelheid aan initiatieven te vergroten. En te bevorderen dat startups en scale-ups maximaal kunnen profiteren van het (regionale) aanbod in faciliteiten en netwerken dat er voor hen is. Een cruciaal vehikel hiervoor zijn de regionale startup actieagenda's, die door regionale innovatiehubs worden ontwikkeld. Door te faciliteren dat hubs op basis van deze agenda's van en met elkaar leren wordt de impact van de individuele agenda's zelf en op het niveau van het nationale ecosysteem vergroot.

- *Startersfinanciering*. EZK en provincies kennen specifieke financieringsregelingen voor de eerste stappen van startende bedrijven. Aan regionale kant betreft het dan met name de PoC-fondsen, die in de afgelopen jaren in aantal flink zijn toegenomen. Bij EZK is het vooral het vroege fase financieringsinstrument (VFF), dat inmiddels een structureel karakter heeft gekregen met een budget van € 12,5 mln. per jaar. Het VFF-instrument wordt op dit moment als onderdeel van een bredere evaluatie van EZK-financieringsinstrumenten onderzocht. De uitkomsten van de evaluatie van EZK-financieringsinstrumenten, die in het najaar 2018 beschikbaar komt, biedt onder andere inzicht in de werking van het vroege fase financieringsinstrument van EZK in het ecosysteem en de relatie tot andere instrumenten. Waar mogelijk aanpassingen in dit instrument nodig zullen zijn, zullen EZK en provincies in overleg treden.

III. Digitaliseren

Digitalisering transformeert de economie en samenleving in een snel tempo. Vanuit de nationale digitaliseringsstrategie worden meerdere sporen ontplooid om deze ontwikkeling te ondersteunen. In deze agenda ligt de aandacht bij de volgende onderwerpen.

Versnelling digitalisering brede MKB

Voor veel mkb-bedrijven is het een grote stap om de kansen die digitalisering biedt, goed te benutten. Met het programma 'Versnelling digitalisering MKB', dat thans door EZK wordt ontwikkeld, wordt beoogd om kennis-circulatie over (digitale) technologie richting het bredere mkb te stimuleren. Naast een impuls op voorlichting (in samenwerking met de Kamer van Koophandel) wordt ingezet op opschaling van regionale initiatieven (zogenaamde 'regionale praktijktesten'). Hierin wordt geëxperimenteerd met verschillende vormen van kennisoverdracht over digitale technologieën naar mkb-ondernemers. Doel is om samen met (regionale) partners te testen wat werkt en wat niet. Focus ligt hierbij op kennis over technologieën die bijdragen aan productiviteit, zoals big data, automatisering en online sales en marketing. Binnen de Retail-agenda wordt samen met gemeenten gewerkt aan een living-lab netwerk waarbij ondernemers met hulp van kennisinstellingen experimenteren en de kennis wordt gedeeld.
Partijen zien onder de vlag van het programma 'Versnelling digitalisering MKB' mogelijkheden om de bestaande dienstverlening t.a.v. digitalisering aan ondernemers gezamenlijk naar een hoger niveau te tillen. Door kansrijke regionale initiatieven in kaart te brengen, op te schalen en uit te bouwen. Er wordt aangesloten bij regio's, die hiermee iets willen.

Smart Industry

De industrie opereert op een mondiaal speelveld en verandert op dit moment snel als gevolg van moderne communicatie- en productietechnologieën. Het biedt kansen, maar ook bedreigingen. Het is noodzakelijk dat de Nederlandse industrie vooroploopt in deze ontwikkeling. Met de nieuwe Implementatieagenda Smart Industry 2018-2021 wordt ingezet op een negental versnellingsprojecten (w.o. fieldlabs, onderzoek, skills en digitale omgeving). De Implementatieagenda draagt bij aan meer groei, meer werkgelegenheid en minder gebruik van grondstoffen en energie in de industrie. EZK heeft drie prioriteiten benoemd:

- verbrede toepassing en bereik van mkb-bedrijven. Het is belangrijk dat smart industry technieken breder hun weg vinden binnen het MKB; en de kennis uit o.a. de fieldlabs beschikbaar komt voor het brede MKB.
- investeren in de kennis en vaardigheden van werknemers (skills). Dit is niet alleen van belang voor de bedrijven zelf, maar ook vanuit de zorg dat er mensen aan de kant dreigen te blijven staan omdat ze niet mee kunnen in de digitale revolutie. Dit zal in nauwe samenhang met de uitvoering van het Techniekpact gebeuren;
- versterken van mogelijkheden tot veilige en effectieve data-uitwisseling in de keten.

Met de inzet van fieldlabs, ROM's en financieringsregelingen hebben regio's een belangrijke rol in de uitvoering van de Implementatieagenda. Meerdere regio's hebben hun inzet verwoord in een regionale SI-agenda. Door het landelijke team Smart Industry is met de regio's afgesproken dat elke regio een Smart Industry Hub inricht, waarin zowel regio's als EZK investeren. De hubs hebben twee hoofddoelen, namelijk het versterken van de samenwerking op regionaal niveau tussen alle partners en het creëren van één loket voor ondernemers in de regio. EZK is bereid met alle regio's afspraken te maken om samen in deze Hubs te investeren. Met Zuid-Holland en Oost-Nederland zijn reeds afspraken gemaakt.

IV. Onderwijs/arbeidsmarkt

Een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt is een essentiële voorwaarde voor duurzame economische groei. Het concurrentievermogen van bedrijven hangt sterk af van kwalitatief hoogwaardig menselijk kapitaal. De afgelopen vier jaar hebben Rijk, decentrale overheden, onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven gezamenlijk invulling gegeven aan o.a. Techniekpact. Het zwaartepunt voor de uitvoering van het Techniekpact ligt in de regio's. Daarom is de uitvoeringsstructuur primair vanuit de regio's opgebouwd (op landsdelig niveau), aangevuld met afspraken over de uitvoering van maatregelen op landelijk niveau. In vijf landsdelen zijn er regionale Techniekpacten, die inspelen op de specifieke kenmerken van de regionale arbeidsmarkt.
De deelnemende partijen werken binnen een regio samen aan het vergroten van de instroom van jongeren binnen technische opleidingen, een betere aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt en een duurzame inzetbaarheid van technici. Hiermee zijn goede resultaten behaald op het gebied van de aansluiting van de arbeidsmarkt op opleidingen.
Maar er is op dit terrein meer mogelijk en nodig. Aan de ene kant is er een groeiend aantal moeilijk vervulbare vacatures bij bedrijven, vooral in de ICT en techniek, en aan de andere kant een grote onbenutte arbeidsreserve: schoolverlaters zonder startkwalificatie, laagopgeleide werkzoekenden en moeilijk bemiddelbare werklozen. Om de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt te blijven verbeteren, spreken partijen af om -in aansluiting op de huidige samenwerking binnen het Techniekpact- oplossingen te formuleren voor hardnekkige of breed ervaren belemmeringen. En die uit te voeren op basis van concrete handelingsperspectieven voor elk van de samenwerkende partijen. Binnen de Human Capital agenda voor de retailsector zijn recent 4 projecten gestart op het gebied van HBO opleidingen, leven lang leren en beroepscompetenties, die gericht zijn op het ontwikkelen van de noodzakelijke future skills van ondernemers en werknemers in een veranderende retailomgeving.

V. Dienstverlening

Ondernemers hebben belang bij professionele advisering en toegang tot de juiste resources en financiering over de grenzen van sectoren en regio's heen. Het betreft hierbij functies als eerstelijns advisering, informatieverspreiding, ondersteuning bij innovatieprojecten, netwerkvorming, valorisatie, gezamenlijke voorzieningen en financial engineering.

- *Kamer van Koophandel (KvK).* KvK biedt informatie, voorlichting en ondersteuning aan ondernemers op kruispunten op ondernemersgebied, zoals starten, internationale handel, innovatie en groei. De activiteiten van KvK zijn eerstelijns-activiteiten, gericht op ondersteuning van alle Nederlandse ondernemers. Eén van de wettelijke taken van KvK is de regio-stimuleringsfunctie, onder welke noemer regiospecifieke voorlichtings- en informatieactiviteiten worden ontplooid. Mede op basis van de recente evaluatie van de Wet KvK zal in overleg bekeken worden hoe, verweven binnen de gekozen digitaliseringsstrategie van KvK, de regio-stimuleringsfunctie van de KvK zo effectief mogelijk kan worden uitgevoerd. Daarvoor zal, naast de bestaande activiteiten, in 2018 ook gekeken worden naar de ontwikkeling van nieuwe regiospecifieke producten door KvK. Hierover zal overleg gevoerd worden met de regionale partners.

- *digitale/fysieke ondernemersplein*. Op het vlak van de digitale dienstverlening aan ondernemers gaan de gezamenlijke inspanningen van EZK en provincies onverminderd voort. Zo zullen provincies het landelijke digitale ondernemersplein gebruiken om informatie over provinciale regelingen te verstrekken (via het bestaande systeem van samenwerkende catalogi). Daarnaast spreken partijen af om zo veel mogelijk - via API (Application Programming Interface)- technische koppelingen te realiseren tussen het digitale ondernemersplein en provinciale/regionale websites, waardoor de content van ondernemersplein (met daarin informatie van RVO, KvK, Belastingdienst, UvW) ook direct beschikbaar is voor gebruikers van de provinciale (ondernemers-)websites.

- *Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)*. RVO voert beleid uit van verschillende ministeries, decentrale overheden en de Europese Unie (ruim 650 regelingen op het gebied van duurzaam-, agrarisch-, innovatief- en internationaal ondernemen). In de afgelopen jaren is de samenwerking tussen RVO, als rijksuitvoerder, en de regio geïntensiveerd. Het betreft samenwerking op verschillende in deze agenda genoemde terreinen, zoals de MIT en andere R&D regelingen, Startup Delta, valorisatie, financiering en internationalisering. Door uitvoering van het convenant met de KvK is ook de samenwerking met deze organisatie verder uitgelijnd. De samenwerking tussen RVO en de verschillende regionale partners wordt in de komende jaren uitgebouwd.

- *Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's)*. De ROM's zijn een belangrijk instrument van zowel EZK als betrokken provincies in de innovatiestimulering en internationalisering van het mkb; en zijn een belangrijke schakel in de verbinding tussen rijk en regio op het vlak van regionaal en landelijk innovatiebeleid. De ROM's spelen een rol in de acquisitie van buitenlandse

investeringen, het versterken van de internationalisering van het mkb , het ondernemend bijdragen aan maatschappelijke transitieopgaven en het stimuleren van high potential startups en de groei en doorgroei van mkb bedrijven. Bij meer dan 50% van de vroege fase investeringen in innovatieve bedrijven zijn de ROM's als verstrekker van risicokapitaal betrokken (bron: Nederlandse Vereniging van Participatiemaatschappijen). De (bestaande) reguliere financiële inzet wordt in 2018 daarvoor gecontinueerd (€ 5,3 mln. EZK; € 14,9 mln. provincies).

VI. Internationaliseren

De internationale omgeving verandert in een rap tempo, waarbij de internationale concurrentie steeds manifester wordt op het niveau van regio's en steden. Om buitenlandse investeringen aan te trekken, is een goed vestigingsklimaat vereist. Daarvoor ontwikkelen EZK en regio's internationaliserings-programma's en zetten daarop diverse instrumenten in. Voor de noodzakelijke samenhang in de programma's en instrumenten van EZK en regio's wordt een samenhangende internationaliseringsstrategie ontwikkeld en zijn een meerjaren-programmering van internationale activiteiten en een gezamenlijke goede coördinatie van activiteiten vereist.

- *Internationaliseringsstrategie*. In 2018 wordt een International Strategic Board[1] gevormd van vertegenwoordigers van bedrijven, kennisinstellingen, Rijk en andere overheden. Deze board ontwikkelt een samenhangende internationale strategie, op basis waarvan Nederland een internationaliseringsoffensief kan inzetten, m.n. ook op internationale groeimarkten. Voor de uitvoering van deze strategie is een Werkplaats opgericht voor complexe internationale projecten en een meerjarenprogrammering van publiek-private internationale economische activiteiten. Voor de stroomlijning van de private handelsbevordering is in 2017 de Stichting NL International Business opgericht. Deze stichting richt zich op privaat-private internationale samenwerking en coördineert vanuit het bedrijfsleven de inzet in de Werkplaats.

- *Trade & Innovate NL*. Voor de stroomlijning van de publieke handels- en innovatiebevordering wordt Trade & Innovate NL gevormd. De Nederlandse economie is voor circa 30% van het verdienvermogen gebaseerd op export. Het behouden van deze sterke Nederlandse exportpositie en het benutten van nieuwe groeikansen op opkomende markten vraagt om blijvende aandacht en inspanning. Om die reden heeft een aantal uitvoeringsorganisaties (zoals RVO, BOM, IQ en Oost NL) de ambitie om hun krachten te bundelen voor handelsbevordering, binnen het te vormen Trade & Innovate NL. Het convenant van januari 2018 vormt een eerste stap op weg naar de gecoördineerde, actieve bevordering van internationale handel door publieke uitvoeringsorganisaties. Met deze afspraken worden de kaders van de samenwerking vormgegeven voor gecoördineerde uitvoering van handelsbevorderend beleid van Rijk, regio/provincie en steden, met daarbij het streven om te komen tot uitbreiding van het publieke partnernetwerk en verbreding van de focus met internationale innovatiesamenwerking.

- *Invest in Holland*. Het Invest in Holland netwerk, bestaande uit de NFIA en haar regionale acquisitiepartners, werkt succesvol en zorgt elk jaar opnieuw voor meer dan 350 buitenlandse investeringsprojecten naar Nederland. Het Investor Relations-programma speelt hierbinnen sinds 2006 een belangrijke rol met name qua arbeidsplaatsen en investeringsbedrag. Het programma richt zich op het actief onderhouden van contacten met in Nederland gevestigde buitenlandse bedrijven met het oog op het behoud, groei en uitbreiding van evt. investeringen in Nederland. De afgelopen jaren is een landsdekkende aanpak van dit programma neergezet met gezamenlijke financiering door Rijk, provincies en gemeenten. Het programma is sinds 2015 verder geprofessionaliseerd. Voor 2018 is er sprake van een budget van € 0,75 mln. van het Rijk en € 0,685 mln. door provincies en gemeenten door middel van cofinanciering. De intentie is om de Rijksfinanciering van het Investor Relations programma vanaf 2020 structureel te maken op basis van een vijfjarige beschikking.

- *Economische diplomatie*. Voor activiteiten op het gebied van internationaal ondernemen wordt het economisch-diplomatieke netwerk in het buitenland gebruikt, bestaande uit de handelsraden en de Netherlands Business Support Offices van BZ, de Landbouwraden van LNV, de Innovatie Attachés van EZK en de NFIA (EZK en BZ). Dit netwerk is er voor elk Nederlands bedrijf en ook voor het positioneren van publiek-private samenwerkingsconsortia op buitenlandse markten. Op veel buitenlandse markten loopt de toegang via de overheid en is steun van de Nederlandse overheid cruciaal. In dit kader zijn instrumenten als de strategische reisagenda van kabinet, commissarissen en burgemeesters, economische missies en innovatiemissies inzetbaar.

1 Adviesrapport DTIB Stuurgroep Internationale handels-, innovatie- en investeringsbevordering: Team Nederland: Samen sterker in de wereld, een actieplan voor banen en groei, april 2017.

VII. Aansluiting financieringsvraag en -aanbod

- *Financieringstafels*. Bedrijven hebben financiering nodig om te kunnen innoveren en groeien. Er is in beginsel op diverse niveaus (internationaal, nationaal, regionaal) kapitaal beschikbaar. Uit recente onderzoeken (Staat van het MKB en SRA-rapport) blijkt echter dat een derde van de MKB-bedrijven moeite heeft om de groei te financieren.
  De match van vraag en aanbod is een uitdaging, waarbij steeds vaker combinaties van verschillende soorten financieringen en financiers nodig zijn. Voor de MKB-ondernemer maakt dit het complex, ook al omdat de kwaliteit van het business plan en de financieringsaanvraag meer en meer een belangrijke rol hebben bij het toekennen van financiering. De werkwijze van financieringstafels kan hierin behulpzaam zijn. Bij een financieringstafel brengen banken of andere financiers financieringscasussen in die zij niet geheel zelf kunnen financieren. Met het faciliteren van een dialoog tussen financiers en de aanvrager verbetert de aansluiting van vraag en aanbod van financiering en kunnen verschillende soorten financiering worden gecombineerd. Ook kan hiermee een effectief kanaal ontstaan voor feedback en doorverwijzing van afgewezen financieringsaanvragen naar andere financiers. Regionale netwerken van financiers en financiële intermediairs spelen een cruciale rol op de financieringstafel. In een aantal regio's zoals Brainport is ervaring opgedaan met financieringstafels waarbij in 2017 circa 100 financieringsplannen, die anders niet waren gefinancierd, verder zijn geholpen (kennis, kapitaal, netwerk). Het streven is om in 2018 meer van dergelijke regionale financieringstafels te vormen. Daarbij wordt voortgebouwd op lopende regionale initiatieven en is een focus op uitbouw en opschaling daarvan.
- *Invest-NL*. Voor een goede aansluiting van de regionale partijen op Invest-NL, wordt de "Stuurgroep NIA" omgezet in het "Bestuurlijk Overleg Invest-NL". In dat bestuurlijk overleg zullen de Rijk en Regio spreken over de ontwikkelingen en afspraken rondom de projectontwikkeling en de voortgang van Invest-NL. Provincies en Rijk zullen daartoe ook gezamenlijk nader onderzoeken hoe cofinanciering van projecten vanuit de provincies, met mogelijkheden voor provinciaal maatwerk, gestalte kan worden gegeven. Daarbij zullen ook de mogelijkheden voor samenwerking tussen Invest-NL en de ROMs voor projectontwikkeling optimaal worden benut. In de bestaande "Samenwerkingsovereenkomst NIA-ROMs" zijn afspraken gemaakt over goede informatie-uitwisseling, het actief doorgeleiden van ondernemingen en projecten en de mogelijkheid om in teams samen te werken. Deze samenwerkingsovereenkomst met bijbehorende afspraken zal worden uitgebouwd en omgezet in een "Samenwerkingsovereenkomst Invest-NL – ROMs".

MKB-samenwerkingsagenda: Duurzame economische groei

Nederland & regio

Doelstellingen

Verduurzamen
maatschappelijke uitdagingen

- Klimaat en energie
- Voedsel & water
- Zorg & gezondheid
- Veilige samenleving

Verdienen
economische uitdagingen

- Toegevoegde waarde & werkgelegenheid

Uitgangspunten

Schaalniveau	Uitdagingen op verschillende niveau's: regionaal, nationaal en mondiaal	
Samenwerking over bestuurlijke grenzen heen	EZK	Bedrijvenbeleid/Topsectorenbeleid
	Provincies	Regionaal economisch beleid
	Topsectoren / MKB-NL	Stimuleren ondernemerschap
Focus samenwerkingsafspraken	Innovatief MKB*	
	Middels - Samenhangende inzet van instrumenten/agenda's (o.a. financieel, netwerk, afstemming) - Bevorderen transparantie voor MKB	

* In najaar 2018 zal bekeken worden of/welke afspraken uit het MKB Actieplan voor het brede MKB kunnen worden toegevoegd.

Activiteiten

Innoveren	Starten & Groeien	Internationaliseren	Digitaliseren	Financieren	Dienst verlening	Personeel
Acties						
MKB Innovatie-stimulering Topsectoren (MIT)	Vervolg valorisatie-programma's	International Strategic Board	Smart Industry	o.a. - Invest NL - Financierings-tafels - Fondsen	o.a. - ROM's - KvK - RVO - Regionale clusters	o.a. - HCA - Onderwijs-arbeidsmarkt
Innovatie Prestatie Contract (IPC)	StartupDelta	Trade & Innovate NL	MKB-digitalisering			
Small Business Innovation Research (SBIR)/inkoop	Proof of Concept/ Vroege Fase Financiering (PoC/VFF)	Invest in Holland/ Investor Relations-programma (IR)				
Research and Development-regelingen (R&D)/ PPS-projecten						

Partijen, zoals hieronder genoemd, onderschrijven de voornemens tot samenwerking zoals vastgelegd in deze Samenwerkingsagenda.

29 juni 2018, Den Haag

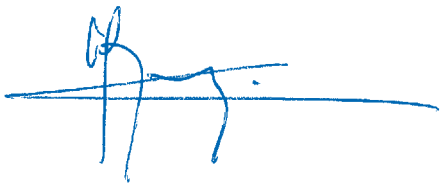

M.C.G. Keijzer
Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat

S. de Rouwe
Gemandateerd bestuurder namens de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe

Y.J. van Hijum
Gemandateerd bestuurder namens de provincies Gelderland en Overijssel

L.W.L. Pauli
Gemandateerd bestuurder namens de provincies Noord-Brabant, Limburg en Zeeland

A.W. Bom
Gemandateerd bestuurder namens de provincie Zuid-Holland

J.N.J. Appelman
Gemandateerd bestuurder namens de provincies Noord-Holland, Utrecht en Flevoland

J.C.M. van Rijsingen
MKB-lid Topteam Agri&Food
namens de MKB-leden van de Topteams

L. Visser
Directeur MKB-Nederland

Fotoverantwoording:
Rob Acket
Rob Gieling
Sies van Hintum Beeld Verhalen
beeldbank Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Deze brochure is een uitgave van:
Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Rijksoverheid
Postbus 20401 | 2500 EK Den Haag
T 070 379 89 11

Juni 2018 | 113345